

Лекція 3

Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис

- 1. Поняття про рахунки бухгалтерського обліку, їх будова, взаємозв'язок з балансом.**
- 2. Подвійний запис на рахунках, його суть і контрольне значення.**
- 3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань.**
- 4. Порядок записів на рахунках.**

Самостійна робота студентів

- 1. Економічний зміст рахунків відповідно до Інструкції про її застосування. Плану рахунків.**

Рекомендована література

1. Закон України «**Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні**» від 16 липня 1999 р. № 996 – XIV.
2. **План рахунків** бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. МФУ 30.11.99. № 291 (зі змінами та доповненнями)
3. **Інструкція про застосування Плану рахунків** бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. МФУ 30.11.99. № 291 (зі змінами та доповненнями)
2. Азаренкова Г.М., Самородова Н.М. **Бухгалтерський облік: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни.** – К.: Знання, 2004.
3. Азаренкова Г.М., Самородова Н.М. **Бухгалтерський облік: Збірник ситуаційних задач і завдань для самостійної роботи студентів.** – К.: Знання, 2005.
4. **Бухгалтерський облік: Опорний конспект лекцій. Частина I, II /** Укладачі: Н.М. Самородова, О.В. Москаленко. – Харків: ХІБС УБС НБУ.
5. **Бухгалтерський облік : Навчально-методичний посібник для організації самостійної та індивідуальної роботи студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» /** Маренич Т.Г., Самородова Н.М., Москаленко О.В.– Харків : ХІБС УБС НБУ. – 2011. – 128 с.

Поняття балансу

**Б
А
Л
А
Н
С**

звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал

одна із форм фінансової звітності, метою складання якої є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на певну дату

статистична таблиця, єдина з усіх форм фінансової звітності, яку складають на певну дату, а не за період

БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН)

Активи

1. Необоротні активи
2. Оборотні активи
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття

Пасиви

1. Власний капітал
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення
3. Поточні зобов'язання і забезпечення
5. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття

Активи = Зобов'язання + Власний капітал

Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис

1. Поняття про рахунки бухгалтерського обліку, їх будова, взаємозв'язок з балансом

Поняття про рахунки бухгалтерського обліку

Термін "дебет"

походить від лат. debet, що означає
"він винен"

Термін "кредит"

походить від лат. credit, що означає
"він вірить".

Тепер дебет і кредит - це умовні
технічні позначення сторін
рахунку.

Таку форму застосовують і
розуміють однаково бухгалтери
усього світу.

ВІДПОВІДНО ДО СКЛАДОВИХ БАЛАНСУ

Активні рахунки

відображають ресурси підприємства за їх складом і розміщенням. Їх сальдо записують в активі бухгалтерського балансу. Початкове і кінцеве сальдо на активних рахунках записують у дебеті

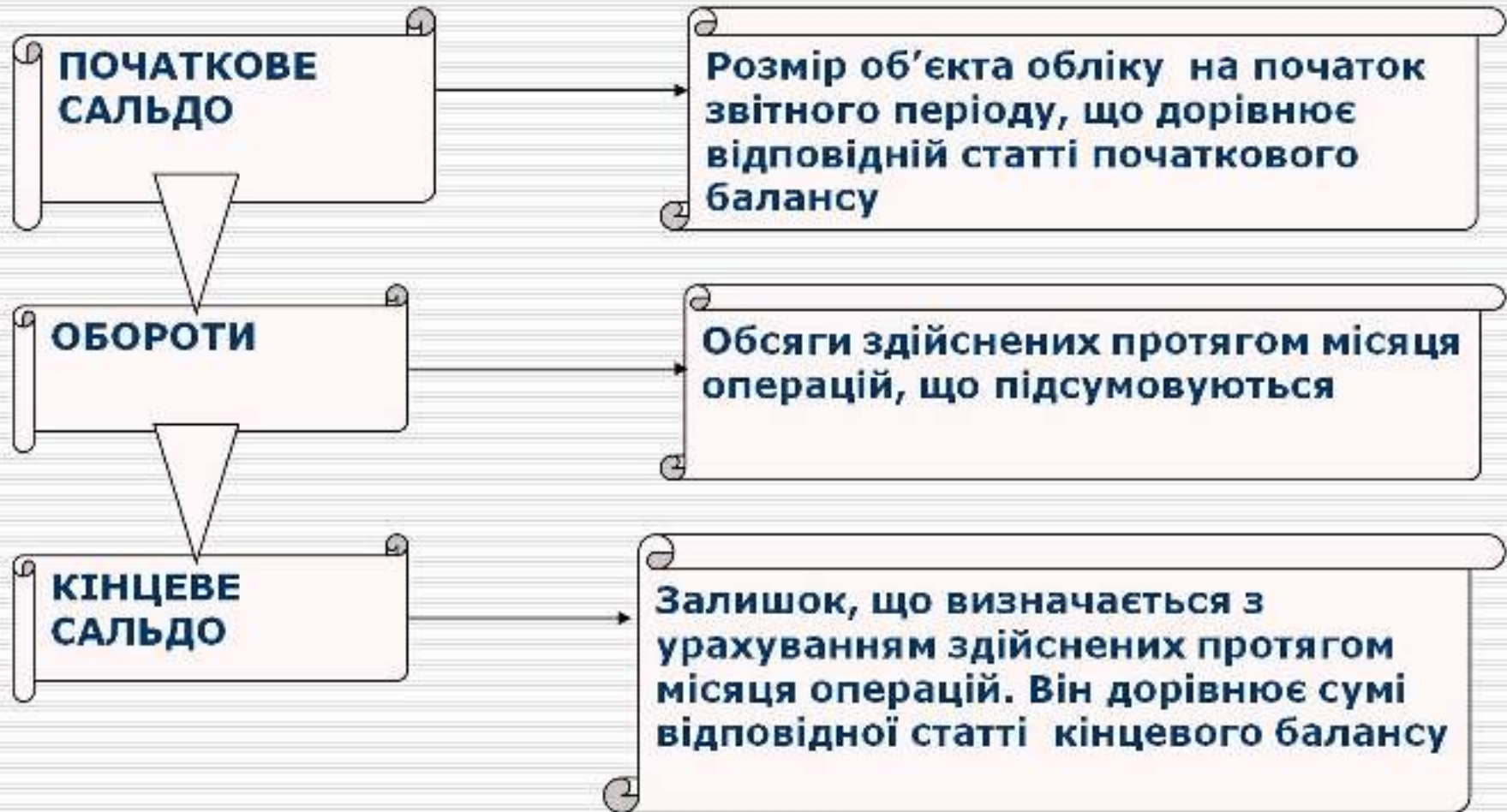
Пасивні рахунки

характеризують власний капітал та зобов'язання. Їх сальдо відображають у пасиві бухгалтерського балансу. Початкове і кінцеве сальдо на пасивних рахунках записують у кредиті

Активно-пасивні рахунки

сальдо відображають розгорнуто, тобто окремими сумами по дебету і по кредиту рахунку

Відображення стану об'єктів обліку на рахунках

Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис

2. Подвійний запис на рахунках, його суть і контрольне значення

Подвійний запис на рахунках

В «Трактаті про рахунки і записи» Лука Пачолі стверджує, що в Головній книзі ніщо не може бути занесено у розділ «Віддати», якщо його немає в розділі «Мати», і навпаки.

Тільки завдяки цій вимозі можна забезпечити баланс, тобто однакові підсумки «Віддати» і «Мати». Якщо ці підсумки однакові, то можна зробити висновок, що записи велися правильно і на цій основі правильно виведено сальдо.

Усе це дає впевненість у розумному провадженні господарства, бо, за словами того ж Пачолі, «... хто в справах своїх не вміє бути добрим бухгалтером, той буде блукати як сліпий навмання і не обминути йому великих збитків».

Близько
1445-1517 рр.
італійський чернець,
математик,
засновник
принципів
сучасного
бухгалтерського
обліку

Подвійний запис на рахунках

Потреби управління диктують необхідність оформляти господарські операції відповідними документами, реєструвати та систематизувати їх на рахунках.

Проте **зафіксувати факт здійснення господарської операції – це лише перший крок**: наступне оцінювання економічних явищ і процесів потребує однозначної відповіді на **запитання**:

- ❖ Звідки походить майно?
- ❖ Що є предметом цієї операції?
- ❖ Який його характер щодо виробництва (необоротні чи оборотні активи)?
- ❖ Хто боржник чи кому треба сплатити кошти?
- ❖ Як вплинули на господарську діяльність процеси виробництва?
- ❖ Який кінцевий результат виробництва та господарської діяльності?

Отже, ситуація об'єктивно складається так, що господарські операції і процеси треба контролювати за допомогою достовірної інформації, що її забезпечує тільки подвійний запис.

Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис

3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань

План рахунків

таблиця, в якій наведена інформація про всі рахунки бухгалтерського обліку

Номер і назва синтетичного рахунку (2 цифри)

Номер і назва субрахунків (3 цифри)

Сфера застосування рахунків

Типова структура Плану рахунків

Показники	Діючий План рахунків
Групування розрахунків	3 розділи, 9 класів, 0-й клас – позабалансові рахунки
Нумерація синтетичних рахунків	Балансові та позабалансові рахунки – 2 цифри
Субрахунки	Субрахунки до кожного рахунку законодавчо не затверджені та обираються підприємством самостійно
Нумерація синтетичних субрахунків	Затверджені номери із 3-х цифр
Аналітичні рахунки	Відкриваються підприємством самостійно; номери повинні визначатись з номера відповідного рахунку /субрахунку

Економічний зміст рахунків відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків

Назва класу рахунків	Характеристика
Клас 1. Необоротні активи	Призначені для узагальнення інформації про наявність та рух основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових інвестицій, капітальних інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості та інших необоротних активів, а також зносу необоротних активів
Клас 2. Запаси	Призначені для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству предметів праці, що призначені для обробки, переробки, використання у виробництві і для господарських потреб, а також засобів праці, які підприємство включає до складу малоцінних та швидкозношуваних предметів.
Клас 3. Кошти, розрахунки та інші активи	Призначені для узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів (у національній та іноземній валюті у касах, на розрахункових (поточних), валютних, та інших рахунках у банках), грошових документів, короткострокових векселів одержаних і фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості, резерву сумнівних боргів і витрат майбутніх періодів.

Економічний зміст рахунків відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків

Назва класу рахунків	Характеристика
Клас 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань	Призначені для узагальнення інформації про стан і рух коштів різновидів власного капіталу – статутного, пайового, додаткового, резервного, неоплаченого, а також перерозподілених прибутків (непокритих збитків), цільових надходжень, забезпечень майбутніх витрат і платежів, страхових резервів.
Клас 5. Довгострокові зобов'язання	Призначені для обліку даних та узагальнення інформації про: заборгованість підприємства банкам за отриманими від них кредитами, яка не є поточним зобов'язанням; заборгованість підприємства щодо зобов'язань із залученням позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються %; суми податку на прибуток, що підлягають сплаті; заборгованість за виданими довгостроковими векселями.
Клас 6. Короткострокові позики	Ведеться облік розрахунків у національній та іноземній валюті за кредитами банків, строк повернення яких не перевищує дванадцяти місяців з дати балансу, та за позиками, термін погашення яких минув. За кредитом рахунку відображається сума одержаних кредитів (позик), за дебетом – сума їх погашення та переведення до довгострокових зобов'язань в разі відстрочення кредитів (позик).

Економічний зміст рахунків відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків

Назва класу рахунків	Характеристика
Клас 7. Доходи і результати діяльності	Призначені для обліку даних та узагальнення інформації про доходи від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства, а також від надзвичайних подій.
Клас 8. Матеріальні витрати	Призначені для узагальнення інформації про витрати підприємства протягом звітного періоду, якщо їх оцінка може бути достовірно визначена в момент вибуття активу або збільшення зобов'язання, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства (крім зменшення капіталу за рахунок його видучення або розподілу власниками).
Клас 9. Витрати діяльності	Призначені для узагальнення інформації про витрати операційної, інвестиційної, фінансової діяльності та витрати на запобігання надзвичайним подіям.
Клас 0. Позабалансові рахунки	Призначені для узагальнення інформації про наявність і рух цінностей, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або на зберіганні; умовних прав і зобов'язань підприємства (застави, гарантії, зобов'язання); бланків суворого обліку; списаних активів для спостереження за можливістю їх відшкодування вищими особами (боржниками).

Тема 3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис

4. Порядок записів на рахунках

ПОРЯДОК ЗАПISУ НА РАХУНКАХ

АКТИВНІ

ПАСИВНІ

Початкове і кінцеве сальдо записують у Дебеті. Збільшення ресурсів підприємства записують у Дебеті, зменшення – у Кредиті

Початкове і кінцеве сальдо записують у Кредиті. Збільшення капіталу і зобов'язань записують у Кредиті, а зменшення – у Дебеті

Типовий порядок записів на рахунках

Типовий порядок записів на рахунках

Типовий порядок записів на **активних** рахунках (1-3 клас) Типовий порядок записів на **пасивних** рахунках (4-6 клас)

Дебет

Кредит

Дебет

Кредит

Сальдо на початок періоду Господарські операції, що збільшують початковий стан об'єкта обліку (+)	Сальдо на початок періоду Господарські операції, що зменшують початковий стан об'єкта обліку (-)	Сальдо на початок періоду Господарські операції, що зменшують початковий стан об'єкта обліку (-)	Сальдо на початок періоду Господарські операції, що збільшують початковий стан об'єкта обліку (+)
Підсумок поточних записів, (оборот) за місяць	Підсумок поточних записів, (оборот) за місяць	Підсумок поточних записів (оборот) за місяць	Підсумок поточних записів, (оборот) за місяць
Сальдо на кінець періоду = Сальдо на початок періоду + оборот за дебетом – оборот за кредитом			Сальдо на кінець періоду = Сальдо на початок періоду + оборот за кредитом – оборот за дебетом

Спосіб відображення господарських операцій за дебетом одного рахунку і за кредитом іншого на одну і ту ж саму суму

**ПОДВІЙНИЙ
ЗАПИС**

**КОРЕСПОНДЕНЦІЯ
РАХУНКІВ**

**БУХГАЛТЕРСЬКА
ПРОВОДКА**

Проста

Складна

Проводка, за якою один рахунок дебетується, а інший кредитується на одну й ту саму суму

Проводка, за якою один рахунок дебетується, а декілька кредитується на загальну суму, або навпаки

Приклад простої і складної бухгалтерської проводки

Операція	Проводка	Рахунок									
Утримано із зарплати робітників прибутковий податок 1000 грн.	Д 661 1000 К 64	<table style="border-collapse: collapse; margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td style="text-align: right; border-bottom: 1px solid black;">Д 661</td> <td style="text-align: left; border-bottom: 1px solid black;">К</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">1000</td> <td style="text-align: left;"> </td> </tr> </table>	Д 661	К	1000		<table style="border-collapse: collapse; margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td style="text-align: right; border-bottom: 1px solid black;">Д 64</td> <td style="text-align: left; border-bottom: 1px solid black;">К</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;"> </td> <td style="text-align: left;">1000</td> </tr> </table>	Д 64	К		1000
Д 661	К										
1000											
Д 64	К										
	1000										
Видана з каси зарплати робітникам 900 грн. та Іванову на відраджєння 100 грн.	Д 661 900 Д 372 100 К 301 1000	<table style="border-collapse: collapse; margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td style="text-align: right; border-bottom: 1px solid black;">Д 661</td> <td style="text-align: left; border-bottom: 1px solid black;">К</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">900</td> <td style="text-align: left;"> </td> </tr> </table>	Д 661	К	900		<table style="border-collapse: collapse; margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td style="text-align: right; border-bottom: 1px solid black;">Д 301</td> <td style="text-align: left; border-bottom: 1px solid black;">К</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;"> </td> <td style="text-align: left;">1000</td> </tr> </table>	Д 301	К		1000
Д 661	К										
900											
Д 301	К										
	1000										
		<table style="border-collapse: collapse; margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td style="text-align: right; border-bottom: 1px solid black;">Д 372</td> <td style="text-align: left; border-bottom: 1px solid black;">К</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">100</td> <td style="text-align: left;"> </td> </tr> </table>	Д 372	К	100						
Д 372	К										
100											

Складання бухгалтерського проведення на основі відображення змін статей балансу

1. Відвантажені матеріали зі складу на виробництво

Стаття Незавершене виробництво (Актив +)	Д ?
Стаття Виробничі запаси (Актив -)	К ?

2. За рахунок прибутку поповнено резервний капітал

Стаття Нерозподілений прибуток (Пасив -)	Д ?
Стаття Резервний капітал (Пасив +)	К ?